

Grups 01 i 51
Carlos Lozares
Joel Martí

1. Objectius i continguts

En els cursos precedents de Tècniques d'Investigació Social s'han tractat diferents fases i mètodes d'investigació social. Així, a Tècniques I s'han introduït els aspectes d'iniciació a la recerca a la sociologia (orientacions metodològiques de la investigació, identificació de la problemàtica, objectius i continguts d'aquesta, disseny, etc.). Les bases de la recerca qualitativa i els seus procediments més específics –i especialment l'entrevista– han estat objecte de Tècniques d'Investigació II. D'altra banda, a Pràctiques Instrumentals III s'ha desenvolupat també la producció d'informació, l'elaboració de dades i la introducció a l'anàlisi en una orientació quantitativa (mesura, dimensions i variables, mostres, enquestes i primers càlculs bivariats), que ha tingut la seva continuïtat a Tècniques d'Investigació III amb l'anàlisi multivariada.

Aquest curs està dedicat específicament als mètodes qualitatius i, en aquest sentit, es presenta com una continuació de Tècniques II. Els continguts de l'assignatura es centren en:

- La producció d'informació qualitativa i/o etnogràfica, i particularment en situacions socials “naturals”.
- Els diversos mètodes d'anàlisi de textos i discursos.
- Les metodologies d'intervenció i participació.

Amb la realització d'aquesta assignatura l'alumne/a aprendrà a emmarcar, de manera equilibrada, comprensiva i integradora, els mètodes qualitatius dins del conjunt dels mètodes habituals en sociologia, vinculant-los a diferents referents teòrics i epistemològics.

2. Competències a desenvolupar

Aquesta assignatura desenvolupa els següents elements del perfil de competències de la titulació:

Competència	Indicadors específics
Domini de la metodologia de les ciències socials i de les seves tècniques d'investigació	• Escollir les tècniques d'investigació social pertinents en cada moment • Habilitats tècniques per a la producció i anàlisi de dades • Habilitats de les tècniques de mostreig i treball de camp
Comunicació oral i escrita en llengua nativa	• Habilitats en transmetre conceptes, problemàtiques i perspectives sociològiques • Discurs estructurat • Llenguatge científic • Expressió oral i escrita correcta
Anàlisi i síntesi crítica	• Anàlisi dels principals conceptes i generalitzacions sobre la societat humana i els seus processos • Identificar factors de vulnerabilitat social i processos conflictius
Resolució de problemes	• Elaborar hipòtesis • Posicionar-se davant un problema
Domini d'eines informàtiques relatives a l'àmbit d'estudi	• Ús del programa d'anàlisi qualitativa Atlas-ti • Ús d'eines informàtiques en la presentació de treballs
Treball en equip	• Treball en equip
Capacitat per reconèixer la complexitat dels fenòmens socials i de les diverses situacions socials	• Reconeixement a la diversitat i la multiculturalitat • Reconeixement de les desigualtats de classe, d'edat, de gènere, d'ètnia, etc. • Capacitats en reconèixer el caràcter global i local dels fenòmens socials • Habilitats per a contextualitzar i identificar els actors claus en cada situació • Capacitats per a relacionar els coneixements de la sociologia i d'altres disciplines afins
Compromís ètic i professional	• Motivació per la qualitat • Actitud crítica front les doctrines i les pràctiques socials • Actitud de compromís front els problemes socials i culturals
Aprenentatge autònom	• Buscar fonts documentals • Elaborar mapes conceptuals • Elaborar informes sociològics • Sintetitzar i contrastar teories

3. Dinàmica docent

L'assignatura té un caràcter marcadament pràctic, tant pel tipus d'exercicis de la classe com per les pràctiques de recerca. Amb tot, no es deixen de banda aspectes teòrics en les explicacions de classe, en les lectures i en les referències que l'alumne/a trobi en altres assignatures de la llicenciatura.

En aquest sentit, el treball requerit a l'alumne/a per a l'adequat aprenentatge dels continguts tractats a l'assignatura i l'assoliment de les competències plantejades, es fonamentarà en les següents **activitats realitzades amb acompanyament presencial del professorat**:

- D'una banda es programen les sessions a classe de tipus magistral destinades a presentar els principals conceptes i continguts de l'assignatura.
- Després de presentar cada contingut fonamental de la matèria en les sessions més teòriques es contemplen les sessions pràctiques d'exercicis, individuals o en grup. Aquestes poden ocupar o bé classes completes, o bé corresponen a moments puntuals que complementen una sessió magistral més teòrica. Algunes d'aquestes sessions pràctiques es realitzaran a les aules d'informàtica, vinculades a l'aprenentatge del programari d'anàlisi qualitativa Atlas.ti.
- En tercer lloc, la dinàmica del curs s'acompanya de sessions de seminari destinades a presentar, debatre i tutoritzar la presentació dels treballs. Es tracta de sessions amb tot el grup dedicades a comentar els dubtes i necessitats lligades a l'elaboració i presentació dels treballs de grup.
- En quart lloc, es realitzaran sessions a l'aula d'informàtica orientades a l'aprenentatge del programa d'anàlisi qualitativa Atlas.ti.
- D'altra banda, l'assignatura disposa d'un temps d'atenció tutoritzada setmanal per tal d'atendre l'alumnat fora de l'aula. El horaris s'indicaran a l'inici de l'assignatura.

Aquestes activitats es completen amb el **treball autònom de l'estudiant**, que es concreta en les següents activitats:

- La realització de lectures complementàries que acompanyaran els diferents temes del programa.
- La realització d'un treball de grup orientat a l'aprenentatge dels mètodes d'observació d'inspiració etnogràfica en sociologia i de tècniques i instruments d'anàlisi qualitativa.
- La realització d'exercicis individuals relatius a alguns dels temes tractats.

Taula de dedicació docent de l'estudiant segons tipus d'activitat

<u>ACTIVITAT PRESENCIAL</u>	<i>Hores dedicació estudiant</i>
Exposició teòrica	20 h
Parts pràctiques d'exercicis i seminaris a l'aula	20 h
Tutories fora de l'aula	5 h
<u>SUBTOTAL</u>	45 h (40%)
<u>TREBALL AUTÒNOM DE L'ESTUDIANT</u>	
Lectures	8 h
Treball de camp	10 h
Anàlisi i redacció d'informes de grup	35 h
Redacció d'informes individuals	15 h
<u>SUBTOTAL</u>	68 h (60%)
<u>TOTAL</u>	113 h (100%)

4. Sistema d'avaluació

Aquesta assignatura implica una participació activa de l'alumne/a i contempla l'assistència regular a classe, l'única manera de vincular el treball de recerca amb l'explicació teòrica i de fer un seguiment de l'aprenentatge de l'alumnat. Per tant, l'assistència a classe i la participació en els exercicis que s'hi realitzin és obligatòria i condició indispensable per poder ser avaluat/da. L'avaluació continuada es basarà en:

Un **treball en grup** (80% de la nota final) orientat a l'aprenentatge dels mètodes d'observació d'inspiració etnogràfica en sociologia i de tècniques i instruments d'anàlisi qualitativa, i que contempla:

- El seguiment i exposició del treball als seminaris de pràctiques.
- Informe de l'observació extensiva, intensiva i participant.
- Informe d'anàlisi de les entrevistes amb ATLAS.TI.

Dos **lliuraments individuals** (20% de la nota final), corresponents als temes 5 i 6 del programa.

5. Programa

BLOC I. INTRODUCCIÓ

Tema 1. Interacció social, cognició, fet social, entorn situacional i context.

Orientacions generals de l'anàlisi qualitativa

- Delimitacions conceptuals: Acció i interacció social. Cognició. El fet social. Entorn situacional i context. Realitat social i llenguatge.
- Perspectives i/o paradigmes teorimetodològics de la recerca qualitativa. Dimensions fonamentals de classificació.
- Aspectes generals de disseny.

Tema 2. La *Grounded Theory*

- El seu context d'aparició.
- Principis epistemològics.
- La GT entre la inducció i la deducció: l'abducció.
- Les controvèrsies a la GT: punts forts i febles.

BLOC II. ELS MÈTODES ETNOGRÀFICS

Tema 3. Els mètodes etnogràfics

- L'observació directa i la seva pluralitat.
- El disseny de l'observació.
- L'entrada i els informants. El treball de camp.
- L'observació participant.

BLOC III. L'ANÀLISI QUALITATIVA

Tema 4. L'anàlisi qualitativa des de la lògica de la *Grounded Theory*.

- La GT en el marc de l'anàlisi qualitativa: de la codificació temàtica (anàlisi de contingut) a la generació de categories.
- Principis analítics i interpretatius de la GT
- Procediments i fases. Oberta, axial i selectiva.

Tema 5. Altres perspectives d'anàlisi qualitativa

- Anàlisi estructural
- Altres perspectives.
- L'ús d'eines informàtiques en anàlisi qualitativa: el programa Atlas.ti

BLOC IV. LA SOCIOLOGIA DE LA INTERVENCIÓ

Tema 6. Introducció a la sociologia de la intervenció

- Principis epistemològics i metodològics.
- La varietat d'orientacions actuals.
- La investigació-acció-participativa. Disseny i aplicacions.

6. Bibliografia

A més dels esquemes i textos que estaran disponibles al Campus Virtual, hi ha dos manuals bàsics de consulta que seran d'utilitat per al seguiment de l'assignatura:

- Hammersley, M., Atkinson, P. 2001. *Etnografía. Métodos de Investigación*. Barcelona. Paidós.
- Valles S. Miguel, 1997. *Técnicas cualitativas de investigación social*. Madrid: Síntesis sociología.

La bibliografia general de l'assignatura és la següent, a més d'específica que s'indicarà en cadascun dels temes:

Alonso L.E. 1998. *La mirada cualitativa en sociología*. Madrid: Ed. Fundamentos

Blanchet, A. i d'altres. 1989. *Técnicas de investigación en ciencias sociales*. Madrid: Narcea ed.

Brunet I., Valero L. 1998. *Epistemología y práctica de la investigación social*. Barcelona: Ed. LU.

Calsamiglia Blanafort H., Tusón Valls A. 1999. *Las cosas del decir*. Barcelona: Ariel Lingüística

Cicourel, A. 1982. *El Método y la medida en sociología*. Madrid: Ed. Nacional.

Delgado J.M., Gutierrez J., (Ed) 1994. *Métodos y técnicas cualitativas de investigación en ciencias sociales*. Madrid: Síntesis.

Denzin N.K. Lincoln Y., 1994 *Handbook of Qualitative Research*. Thousand Oak: Sage.

Flick, U. 2004. *Introducción a la investigación cualitativa*. Madrid: Morata.

Gaitán J. A., Piñuel J. L. 1998. *Técnicas de investigación en comunicación social. Elaboración y registro de datos*. Madrid: Síntesis

Ibáñez J. 1994. *El regreso del sujeto*. Madrid: Siglo XXI.

Ibáñez, J. 1989. «Perspectivas de la investigación social: el diseño en las tres perspectivas». A: *El análisis de la realidad social. Métodos y técnicas de investigación social*, compilat per M. García Ferrando, J. Ibáñez y F. Alvira. 2a edició. Madrid: Alianza. Alianza Universidad Textos, 105. pp. 49-83.

Kemmis, S., McTaggart, R., 1988. *The Action Research Reader*. Australia: Deakin University Press.

Lozares C., Martín A., López A., 1998. 'El tratamiento multiestratégico en la investigación social' en *Papers*, 55: 27-43.

Lozares C. et al (1988). *Portrait des salariés romandes*. Lausanne: Editions d'en Bas.

Miles, M. B.; Huberman, A. M. 1994. *Qualitative Data Analysis: an Expanded Sourcebook*. Londres: Sage.

Rodríguez Gómez G., Gil Flores J., García Jiménez E., 1996. *Metodología de la investigación cualitativa*. Archidona : Ed. Aljibe SL..

Ruiz Olabuénaga J.I., 1996. *Metodología de la investigación cualitativa*. Deusto: Universidad de Deusto.

Strauss A., Corbin J. 1990. *Basic of qualitative research: Grounded theory procedures and techniques*. Newbury Park, CA: Sage. Strauss, A; Corbin, J. 2003. *Bases de la Investigación cualitativa: técnicas y procedimientos para desarrollar la teoría fundamentada*. Medellín: Universidad de Antioquia.

Taylor S.J., Bogdan R, 1986. *Introducción a los métodos cualitativos de investigación*. Buenos Aires: Paidós.

Tójar Hurtado, J.C. 2006. *Investigación cualitativa. Comprender y actuar*. Madrid: La Muralla.

Villasante, T.R.; Montañés, M.; Martí, J. (coords.), 2000. *La investigación social participativa. Vol. 1. Construyendo ciudadanía*. Barcelona: El Viejo Topo.